Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2012, sp. zn. 29 Cdo 4034/2011, ECLI:CZ:NS:2012:29.CDO.4034.2011.1

Číslo: 127/2012

Právní věta:

Vyrozumění o soupisu majetku do majetkové podstaty dle § 224 odst. 1, věty druhé, insolvenčního zákona musí kromě označení majetku pojatého do soupisu a označení insolvenční věci (včetně osoby dlužníka a insolvenčního správce, který výzvu činí) dále obsahovat i poučení o možnosti podat vylučovací žalobu, délce a počátku běhu lhůty k jejímu podání, uvedení osoby, vůči níž má žaloba směřovat, označení soudu, u něhož má být podána, jakož i poučení o následcích zmeškání lhůty k podání vylučovací žaloby.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.05.2012

Spisová značka: 29 Cdo 4034/2011

Číslo rozhodnutí: 127

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Incidenční spory, Majetková podstata

Předpisy: § 224 odst. 1 IZ
§ 225 IZ

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 3. 8. 2010 rozhodl M ě s t s k ý s o u d v Praze (dále jen „insolvenční soud“) o žalobě insolvenčního správce dlužníka A. P., s. r. o. (dále jen „dlužník A“), směřující vůči žalovanému insolvenčnímu správci dlužníka K., spol. s r. o. (dále jen „dlužník K“) tak, že ze soupisu majetkové podstaty dlužníka K vyloučil ve výroku blíže označené nemovitosti v katastrálním území K. H. (dále jen „nemovitosti“) [bod I. výroku] a rozhodl o nákladech řízení [bod II. výroku].

K odvolání žalovaného V r c h n í s o u d v Praze potvrdil rozsudkem ze dne 30. 3. 2011 rozsudek insolvenčního soudu (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

Soudy nižších stupňů vyšly z toho, že:

> *1) Dlužník K (jako prodávající), zastoupený jednatelem Z. K., uzavřel s dlužníkem A (jako kupujícím), zastoupeným jednatelem M. S., dne 4. 6. 2007 kupní smlouvu, jejímž předmětem*

byly sporné nemovitostí (dále jen „kupní smlouva“).

2) Na majetek dlužníka K byl prohlášen konkurs. Insolvenční správce dlužníka K (žalovaný) sepsal nemovitosti do majetkové podstaty dlužníka K dne 5. 1. 2009.

3) Podáním doručeným 6. 1. 2009 vyrozuměl žalovaný dlužníka A o prohlášení konkursu na majetek dlužníka K a o soupisu nemovitostí do majetkové podstaty dlužníka K.

4) Konkurs byl posléze prohlášen i na majetek dlužníka A, jehož insolvenční správce (žalobce) rovněž sepsal nemovitosti do majetkové podstaty (dlužníka A).

V rovině právního posouzení věci odvolací soud přitakal insolvenčnímu soudu v závěru, že ve vyrozumění o zahrnutí věci do soupisu majetkové podstaty dle § 224 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), musí insolvenční správce poučit třetí osobu o možnosti podat vylučovací žalobu.

Odvolací soud zdůraznil obecnou platnost zásady, podle níž procesní opomenutí účastníka řízení nemůže mít hmotněprávní důsledky, aniž by účastník byl poučen, jak se těmto důsledkům bránit. Tak tomu je v oblasti insolvenčního práva při vyrozumění o popření pohledávky (srov. ustanovení § 13 vyhlášky 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona /dále jen „insolvenční jednací řád“/, jejíž analogickou aplikaci dovozoval insolvenční soud), ale také například v občanském soudním řízení (§ 114b zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu). Z uvedených důvodů (pokračoval odvolací soud) tomu nemůže být jinak ani u vyrozumění podle § 224 insolvenčního zákona, pročež vyrozumění žalovaného ze dne 6. 1. 2009 (jež neobsahovalo poučení o možnosti podat vylučovací žalobu) nemohlo založit běh třicetidenní lhůty k podání vylučovací žaloby.

Odvolací soud přihlédl rovněž k tomu, že žalovaný neuvedl ve vyrozumění důvod sepisu nemovitostí do majetkové podstaty dlužníka K, uváděje, že dlužník A by ani při řádném poučení nemohl seznat, kterým důvodům soupisu se měl bránit. Na dlužníku A nelze spravedlivě požadovat, aby v žalobě uplatnil obranu proti všem v úvahu připadajícím důvodům; i tento nedostatek činí vyrozumění nedostatečným. Vyrozumění tak nemohlo nastolit fikci dle § 225 odst. 3 insolvenčního zákona, uzavřel odvolací soud.

Odvolací soud se rovněž ztotožnil se závěrem insolvenčního soudu, že kupní smlouva, na jejímž základě se dlužník A stal vlastníkem nemovitostí, je platná a žalobci tak svědčí právo vylučující sepis nemovitostí do majetkové podstaty dlužníka K.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, které má za přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., namítaje, že je dán dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tedy že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Konkrétně dovolatel oběma soudům vytýká nesprávné právní posouzení povinných náležitostí vyrozumění o soupisu věcí do majetkové podstaty dlužníka. Míní, že zákon rozlišuje mezi vyrozuměním osoby uvedené v ustanovení § 224 odst. 1 insolvenčního zákona o sepisu majetku do majetkové podstaty a mezi osvědčením (o sepisu majetku do majetkové podstaty), které insolvenční správce vydá této osobě na její výslovnou žádost.

Dovolatel zdůrazňuje, že povinné náležitosti „vyrozumění“ nestanoví zákon ani jiný prováděcí předpis. Z podstaty věci podle něj plyne, že ve vyrozumění musí být specifikován majetek pojatý do soupisu a údaj o insolvenční věci, ve které se soupis činí. Těmto požadavkům vyrozumění dovolatel

vyhověl, takže jeho vyrozumění způsobilo účinky obsažené v ustanovení § 225 insolvenčního zákona.

Pouze pro „osvědčení“ stanoví zákon povinnost uvést důvod sepisu; o ně však v posuzované věci nebylo požádáno, uvádí dovolatel.

Dovolatel usuzuje, že kdyby zákonodárce zamýšlel stanovit jakékoliv povinné náležitosti „vyrozumění“ (např. poučení o možnosti podat excindační žalobu), učinil by tak, ať už přímo v zákoně (jako u výzvy k doplnění přihlášek) nebo v insolvenčním jednacím řádu (jenž upravuje povinné náležitosti vyrozumění o popření pohledávky insolvenčním správcem). Analogická aplikace § 13 insolvenčního jednacího řádu proto podle dovolatele není přípustná.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z odůvodnění:

S přihlédnutím k době vydání dovoláním napadeného rozhodnutí je na danou věc uplatnitelný insolvenční zákon ve znění účinném do 30. 3. 2011, tj. naposledy ve znění zákona č. 409/2010 Sb.

Pro rozhodnutí vydaná v incidenčních sporech jsou ustanovení občanského soudního řádu o přípustnosti dovolání přiměřeně aplikovatelná dle § 7 odst. 1 insolvenčního zákona.

Dovolání žalovaného proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu ve věci samé Nejvyšší soud shledává přípustným podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. pro posouzení povinných náležitostí písemného podání, jímž insolvenční správce vyrozumívá třetí osobu o zahrnutí majetku, k němuž tato osoba uplatňuje právo, do soupisu majetkové podstaty dlužníka (224 odst. 1 insolvenčního zákona); potud jde otázku dovolacím soudem dosud nezodpovězenou.

Závěr, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam, přitom Nejvyšší soud přijal s vědomím faktu, že Ústavní soud nálezem pléna ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, zrušil ustanovení § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. až uplynutím 31. prosince 2012 a s přihlédnutím k tomu, že v době podání dovolání měl dovolatel právo legitimně očekávat, že splnění podmínek formulovaných ustanovením § 237 odst. 1 písm. c/, odst. 3 o. s. ř. povede k věcnému přezkumu jím podaného dovolání (srov. též nález Ústavního soudu ze dne 6. března 2012, sp. zn. IV. ÚS 1572/11).

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (a se zřetelem ke způsobu, jímž byla založena přípustnost dovolání, ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají. Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 224 odst. 1 insolvenčního zákona se do soupisu (majetkové podstaty) zapisují i věci, práva, pohledávky a jiné majetkové hodnoty, které nenáležejí dlužníku nebo jejichž zahrnutí do majetkové podstaty je sporné zejména proto, že k nim třetí osoba uplatňuje práva, která to vylučují. Do soupisu se poznamená, komu sepisovaný majetek náleží, nebo kdo k němu uplatňuje své právo; tuto osobu insolvenční správce písemně vyrozumí o zahrnutí majetku do soupisu a na její žádost jí o

tom vydá osvědčení. Osvědčení musí vždy obsahovat i uvedení důvodu, pro který insolvenční správce tento majetek sepsal.

Dle ustanovení § 225 insolvenčního zákona osoby, které tvrdí, že označený majetek neměl být do soupisu zahrnut proto, že to vylučuje jejich právo k majetku nebo že tu je jiný důvod, pro který neměl být zahrnut do soupisu, se mohou žalobou podanou u insolvenčního soudu domáhat rozhodnutí, že se tento majetek vylučuje z majetkové podstaty (odstavec 1). Žaloba musí být podána proti insolvenčnímu správci, a to ve lhůtě 30 dnů ode dne, kdy osobě uvedené v odstavci 1 bylo doručeno vyrozumění o soupisu majetku, k němuž uplatňuje právo. Lhůta je zachována, dojde-li žaloba nejpozději posledního dne lhůty insolvenčnímu soudu (odstavec 2). Nebyla-li žaloba podána včas, platí, že označený majetek je do soupisu pojat oprávněně. Totéž platí i tehdy, jestliže insolvenční soud žalobu zamítl, nebo jestliže řízení o žalobě zastavil nebo ji odmítl (odstavec 3).

Nejvyšší soud již v důvodech usnesení ze dne 29. 4. 2010, sen. zn. 29 NSČR 30/2009, uveřejněného pod číslem 14/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (které je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže – veřejnosti dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu) zdůraznil, že pro insolvenční řízení nelze bez dalšího (automaticky) přejímat judikatorní závěry ustavené při výkladu zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání – dále též jen „ZKV“ (a to především proto, že insolvenční zákon obsahuje poměrně podrobná procesní pravidla, jež je třeba vnímat v jejich komplexnosti a jejichž pojetí ne vždy /a to zpravidla záměrně/ odpovídá tomu, jak bylo v obdobné procesní situaci postupováno za účinnosti zákona o konkursu a vyrovnání). To nicméně neplatí pro závěry formulované v konkursních poměrech k povaze tzv. vylučovací žaloby.

K vylučovací žalobě podle zákona o konkursu a vyrovnání Nejvyšší soud uzavřel např. v důvodech rozsudku ze dne 29. 7. 2004, sp. zn. 29 Odo 394/2002, uveřejněného pod číslem 81/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, že podstatou vylučovací žaloby je závazným způsobem vyřešit otázku, zda majetek sepsaný do konkursní podstaty byl do soupisu pojat oprávněně a zda zde není silnější právo jiné osoby než úpadce, které soupis tohoto majetku a jeho následné zpeněžení v konkursu vylučuje. Přitom tamtéž zdůraznil, že nejde o úpravu vlastní toliko konkursnímu právu; stejným způsobem (vylučovací žalobou, kterou musí podat ten, kdo se domnívá, že má k věci silnější právo) se totiž řeší (a z historického pohledu v českých zemích vždy řešil) i spor o majetek sepsaný v rámci výkonu rozhodnutí či exekuce (srov. např. § 267 o. s. ř.).

Podstata vylučovací žaloby nedoznala změn ani v nyní platné úpravě insolvenčního práva. Prostřednictvím vylučovací žaloby podané podle ustanovení § 225 insolvenčního zákona se pro poměry insolvenčního řízení s definitivní platností vymezuje příslušnost určitého majetku k majetkové podstatě dlužníka.

Ustanovení § 19 odst. 2 ZKV určovalo, že soud uloží tomu, kdo uplatňuje, že věc neměla být do soupisu zařazena, aby ve lhůtě určené soudem podal žalobu proti správci. V případě, že žaloba není včas podána, má se za to, že věc je do soupisu pojata oprávněně.

Způsobem srovnatelným s citovanou konkursní úpravou upravuje v insolvenčním právu následky marného uplynutí lhůty pro podání vylučovací žaloby ustanovení § 225 odst. 3 insolvenčního zákona, které pro případ, že vylučovací žaloba nebyla včas podána, zakládá nevyvratitelnou právní domněnku oprávněnosti soupisu majetku.

V konkursních poměrech měl podání vylučovací žaloby „uložit“ třetí osobě „soud“, a to „ve lhůtě určené soudem“ (ustanovení § 19 odst. 2, věty první, ZKV), kdežto v insolvenčních poměrech je tím, kdo má povinnost třetí osobu (jen) písemně vyrozumět o soupisu, insolvenční správce (ustanovení § 224 odst. 1, věta druhá, část věty za středníkem, insolvenčního zákona) a lhůta k podání vylučovací žaloby je určena zákonem (ustanovení § 225 odst. 2 insolvenčního zákona). Jakkoliv insolvenční

úprava neukládá insolvenčnímu správci (v porovnání s povinností uloženou soudu v konkursní úpravě), aby třetí osobě uložil podat vylučovací žalobu, obě úpravy jsou si podobné v tom, že výslovně neukládají subjektům povinným k výzvě (soudu, respektive insolvenčnímu správci) poučit vyzývanou (vyrozumívanou) osobu, o následcích, jež s sebou nese včasné nepodání vylučovací žaloby. Přitom ovšem v poměrech práva konkursního Nejvyšší soud vysvětlil již pod bodem XXIX. stanoviska svého občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 17. 6. 1998, Cpjn 19/98, uveřejněného pod číslem 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (str. 198 /374/), že osoby, které k věci uplatnily právo nepřipouštějící její soupis, konkursní soud (...) usnesením vyzve, aby svůj nárok uplatnily žalobou podanou proti správci, kterou se budou domáhat vyloučení věci ze soupisu (tzv. vylučovací či excindační žalobou); k podání žaloby jim určí přiměřenou lhůtu a poučí je, že nepodají-li žalobu včas, bude se mít za to, že věc byla pojata do soupisu oprávněně.

Tyto judikatorní závěry jsou – mutatis mutandis – použitelné i pro výklad ustanovení § 224 odst. 1 a § 225 odst. 1 až 3 insolvenčního zákona.

Dovolatel se totiž mýlí především v tom, že podstatné náležitosti vyrozumění o soupisu majetku do majetkové podstaty dovozuje pouze z textu ustanovení § 224 odst. 1 insolvenčního zákona, pomíjeje vazbu na ustanovení § 225 insolvenčního zákona (tato ustanovení je nutno vykládat ve vzájemné souvislosti). Obsahové náležitosti vyrozumění dle § 224 odst. 1 insolvenčního zákona lze proto dovozovat i z ustanovení § 225 odst. 1 až 3 insolvenčního zákona.

Jak shora zdůrazněno, marné uplynutí lhůty k podání vylučovací žaloby má pro třetí osobu, která k majetku pojatému do majetkové podstaty uplatňuje práva, jež soupis vylučují, závažné důsledky. Zmeškání lhůty k podání žaloby nastoluje nevyvratitelnou právní domněnku, že majetek je do majetkové podstaty pojat oprávněně, a je prakticky vyloučeno, aby se tato osoba v dalším průběhu insolvenčního řízení domohla jeho vyřazení z majetkové podstaty.

Nejvyšší soud shodně s odvolacím soudem dospívá k závěru, že tyto přísné důsledky lze vůči osobě, která uplatňuje k majetku pojatému do majetkové podstaty svá práva (neslučitelná se soupisem), vyvozovat pouze tehdy, nepodá-li žalobu, přestože byla o možnosti, jak se proti sepisu bránit, řádně poučena; v literatuře srov. shodně např. Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2010 str. 472.

Požadavku na řádné poučení dostojí pouze takové vyrozumění insolvenčního správce, které obsahuje kromě specifikace majetku pojatého do soupisu a označení insolvenční věci (což jsou náležitosti, které na vyrozumění klade sám dovolatel) i poučení o možnosti podat vylučovací žalobu a o délce a počátku běhu lhůty k jejímu podání, uvedení osoby, vůči níž má vylučovací žaloba směřovat, označení soudu, u něhož má být podána, a konečně i poučení o následcích zmeškání lhůty k podání vylučovací žaloby (jak plynou z ustanovení § 225 odst. 3 insolvenčního zákona). Chybí-li ve vyrozumění některá z těchto podstatných náležitostí, nemůže jeho doručení přivodit počátek běhu lhůty k podání vylučovací žaloby dle ustanovení § 225 odst. 2 insolvenčního zákona a v důsledku tohoto ani následek uvedený v ustanovení § 225 odst. 3 insolvenčního zákona.

V posuzované věci neobsahovalo vyrozumění ze dne 6. 1. 2009 o sepisu nemovitostí do majetkové podstaty dlužníka K hned několik podstatných náležitostí (poučení o možnosti brojit proti sepisu vylučovací žalobou, o lhůtě k jejímu podání a o následcích nepodání žaloby), proto je správný i závěr odvolacího soudu, že vylučovací žaloba (podaná dne 25. 6. 2009) je včasná.

Závěry odvolacího soudu je nutno korigovat pouze v tom, že podstatnou náležitosti vyrozumění naopak není uvedení důvodu, pro který insolvenční správce majetek, k němuž uplatňuje svá práva třetí osoba, do majetkové podstaty sepsal. Jakkoliv je vhodné, aby důvod sepisu byl uveden již ve vyrozumění, což třetí osobě umožní uplatnit vhodný způsob obrany (řádně koncipovat vylučovací

žalobu), případně vůbec zvážit, zda bude proti sepisu brojit, nejde o náležitost, jejíž absence by způsobila bezúčinnost vyrozumění. Je tomu tak především proto, že insolvenční správce není vázán důvodem, pro který dotčený majetek pojal do soupisu. Nelze-li vyloučit, že důvody soupisu budou posléze, třeba i v průběhu řízení o vylučovací žalobě měněny, aniž by vyučovateli musela být doručována nová vyrozumění o soupisu (o jeho důvodech), nemůže být důvod soupisu podstatnou náležitosti vyrozumění. Neobsahuje-li vyrozumění důvod soupisu, může třetí osoba po insolvenčním správci požadovat vydání tzv. osvědčení o soupisu, v němž již (podle výslovné dikce ustanovení § 224 odst. 1, poslední věty, insolvenčního zákona) musí být uveden důvod soupisu.

Jelikož se dovolateli prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu správnost právního posouzení věci odvolacím soudem zpochybnit nepodařilo, Nejvyšší soud, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), dovolání zamítl podle § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř.